

ԱՐԵՎԱԿ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Ա. ՏՄԻՒՐ, Բ. ՀԱՄԱՐ

ՃԵՐՁԻ ՄԻԹԻ, 1888 ՄԱՐՏ 10

ԳԻՆ 5 ՄԷՆԹ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ամերիկեան Հայք եւ Մայր Հայրենիք—
Թուրքիոյ այժմեան Սուլթանն „պատկեր“ —
Անտիշիրիմեան Աշխարհէն, Ոգեխօսներու մե-
ծագոյնն — Հայք ի Քալիֆօրնիայ, Տեղեկու-
թիւն Ֆրէզնօ Սիմիի եւ Տեղւոյն Հայ Բնակչաց
Վրայ — Վօլաքիւք, Նորահնար Աշխարհի լե-
զուն — Հանելուկք Տիառն Ներսիսի Հայոց
Կանոնիկոսի — Ժամք Հայկականք — Թղթակ
ցում իւնք Արեգակի, Ուսմըր — Ազգային
լուրեր — Քաղաքական — Քաղցրենիք —
Զուարճակիք:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՀԱՅՐ

ԵՒ

ՄԱՅՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Հայ Ազգի ցրուեալ վիճակն ապա-
գոյցի վրայ խորհող ամէն ազգայնոց համար
խորին ցաւ մ'է անտարակոյտ: Արեւը այլևս
Հայուն համար դադրած է մարը մանելէ,
վանդի Հայիւոյ սերունդն երկրագնախա-
ամէն կողմէն խուճեր ու թեկորներ ու-
նի այսօր: Կար ժամանակ մը յորում Ազ-
գային դադրեալանութեան հոսանքն ու-
րիշ կողմեր կը վազէր: Երբեմն Հնդկաս-
տան, երբեմն Ռուսաստան եւ երբեմն այլ

կողմեր: Սակայն այսօր Հայն իր աչքերը
Գոլոմզոսի երկրին է անկած, որն որ ուրիշ
ամէն աշխարհէ աւելի յարմարութիւն ու-
նի Հայոց մտքերն դրաւելու: Ամերիկացի
մեծ անունն, հարստութիւնն եւ մասնաւո-
րապէս ոմանց անխորհուրդ դրութիւնքն
դիւթած են Հայաստանցին, անանկ որ նորա
մեջ մասնաւոր սէր մը կայ այսօր, ի հարկէ
անտի յոյսերով, զէպ ի արեւմտեան կիտա-
դունա դադրեալութեւ, ուր այժմ բնակող Հայ
տարրին, որն է ժամանակէ աւելի, ստուա-
րանալն խորին ուշադրութեան արժանի է
անտարակոյտ: Սակայն յոյժ ցաւալի սղա-
րադոյ մ'է ոմանց անձանց անտարբերու-
թիւնն այս կարեւոր խնդրոյն առթիւ, որ
սոսկալի ապագայի մը սպառնալեաց տակ
ճմլիլ սկսած է ապաքէն, բայց աւելի
ցաւալին է այն ամէն մահկանացւաց համն
զումն որք կը հաւատան տակաւին թէ Հայ
մարդոց համար Ամերիկաց դադրեալ օգ-
տակար է Հայութեան, որք եւ կը սիրեն օրէ
օր մարայնոց թիւը ստուարացած անանկ
Նոր Աշխարհի մէջ: Սակայն փիլիսոփայ մը
ըլլալու հարկ չկայ գիտնալու համար թէ
Ամերիկեան Հայ խումբն ալ Մայր—Հայրե-
նիքի մէջ ապրող մար Ազգի մէկ մասն կը
կազմէ որոց ճակատագիրն դուշակել դիւ-
րին բան մ'է արդէն: Ասկէ զատ, ծանուցեալ
ճշմարտութիւն մէ թէ բաժանումն ակա-
րութիւն կ'արտագրէ, ինչպէս որ միու-
թիւնն զօրութիւն կը ծնի, եւ սակայն ո՞վ
կրնայ ըսել թէ դադրող Հայն իր ազգու-
թիւնն կրնայ սղահի մշտն: Խեղճ երկոյն
մագեր ունենալու է կարծելու համար թէ
ով կ'իտանու միջ թափող գետի մը ջուրն իր
քաղցրութիւնը կրնայ սղահիլ միշտ.....

Սակայն այսու հանդերձ Հայն, կրակի փայլերին վազող թիթեռնիկի մը նման, չի դադարիր Ովկիանու այս եզերքն նաւարկելէ։ Տարի չանցնիր որ Հայրենիք կտրիճ երիտասարդներ չի զրկէ Ամերիկացոց եր, կրին զոհ։ Եթէ դժուարին է գաղթական նութիւնն կասեցնել վերջապէս, գէթ նոցա մէջ ազգային ոգին վառ պահելու համար ամէն ջանքեր թող չի դադարին, որպէս զի սոքա ևս չուտ մը չ'արժանանալով այն բազդին որում արժանացան ուրիշ ազգ. գաղթականութիւնք, օգուտ մը հասցունեն բազմակարօտ մեր երկրին։ Սակայն նա է ճշմարիտ հայրենասէրն որ կը ջանայ թու մը մի գետեղել մեր գաղթային հոսս նաց առջև։ Թող Հայն իր երկրի մէջ ծլի, հոն ապրի, հոն գործէ, հոն օգտակար լինի իր սիրելի Աշխարհին և վերջապէս հոն ննջէ իր պապել ու կշտին մատ...

Գնանալու արխանի բան մ'է սակայն թէ Ամերիկայի Հայ խումբն ինչ կրնայ ընել յօգուտ մեր 'րկրին— Խնդիր մ'է սա, հարց մը այն աշխարհու կարգէն որոց մէկ անգամով պատասխանեն կարելի է'նքաւ։ Այ՛, խնդրով զբաղիլն ապագային թողնով՝ այս անգամ՝ քանի մը խօսք ընել աւելորդ չ'ենք համարիր։

Մեր երկրի աղքատութեան մեծագոյն պատճառն արհեստներու անկումն է. որչափ որ արհեստներն ինկան, աղքատութիւնն ալ այնչափ բռնացաւ ժողովրդի գրեթէ ամէն դասերուն վրայ. բնականաբար երբ ժողովուրդ մը աղքատ է, հացէ աւելի բանի մը վրայ չի կրնար խորհիլ, և երբ խեղճի ձև ուրիշ յոգ. ցամաք հացն ալ դիւրութեամբ չ'անցնիր, յուսահատութիւնն կը լինի նորա մասն ու բաժինը այս աշխարհիս վրայ։ Արդ. դիւրին է մտածել թէ մեր երկրի բարեւոյթութիւնն ու յառաջողիմութիւնն կախում ունի արհեստներու վիճակէն, հետեւաբար ճշմարտութիւն է ըսել թէ մեր Հայրենիքն բարեկարգ ու նախանձելի վիճակի մը հասցունելու համար նախ պէտք է արհեստներն կանգնել Հացէ, ջուրէ և օդէ զատ Հայրենիք ինչ ունի այսօր սեփհական, ոչ աղաքէն մեր խեղճ ժողովուրդն իր մնացեալ հարստութիւնն է կուտայ օտարին ամէն պէտքը գնելու համար։ Ո՞վ չգիտեր թէ, առանց սեղան կան արհեստներն կանգնելու, եթէ աշխարհիս բոլոր հարստութիւնն մեր ժողովրդին

տրուելու լինի, անշուշտ օր մը աղքատութիւնն նորէն պիտի այցելէ մեր տուն։

Արդարեւ դիւրին բան մը չ'է քիչ ատենի մէջ ծաղկեալ վիճակի մը վերածել մեր աշխարհի անկեալ արհեստներն, բայց և այսպէս ոչ անկարելի։ Հոս անցողակի աւելորդ չենք սեպեր յիշել տալ թէ Թուրքիացին այսինչ կամ այնինչ արհեստն յառաջ մղելու համար պէտք չ'ունի նորանոր մեքենաներ հնարել, և ոչ ալ աշխատատեղի գործը դիւրացնելու համար պէտք կայ շոգեգործիներ ձուլելու, վասնզի Արեւմտի արհեստագէտն զայնս շինած ու պատրաստած է ապաքէն զորս Հայրենիք փոխադրելու համար կամք միայն կը պակսի։

Բայց սակայն չի կարծենք թէ Ամերիկայի Հայ գաղթականութիւնն կարող է այսպիսի մեծամեծ մեքենաներ ու շատ մը արհեստներ փոխադրելի Հայրենիք, այսու հանդերձ գիտնալու է նաև թէ Նոր Աշխարհի Աղգայինք՝ իրենց կարողութեան չափուն համամաս՝ կրնան ի շահ իրենց քսակին և յօգուտ ազգային յառաջագմութեան ընել ինչ որ իրենցմէ չի յուսացուիր թերևս։ Եթէ Ամերիկեան Հայ խումբն, որ հազար հինգ հարիւր անգամ աւելի կրնայ հաշուիլ այսօր, առևտրական ընկերութիւն մը ունենայ, կարող է անշուշտ զրկել ի Թուրքիայ այնպիսի գործիքներ որք կրնան շատ օգտակար լինիլ մեր արհեստաւորաց ու երկրին համար։

Շատ մեծ գրամագլխի մը պէտք չի կայ այսպիսի խորհուրդ մը իրականացնելու համար, և ո՞վ չի գիտեր թէ այսպիսի ձեռնարկ մը ապագային կրնայ աւելի ընդարձակ գործեր ունենալ ազգային արհեստանոցներու հետ։ Եթէ աւելի հեռին երթալու ինկնք կրնանք ըսել թէ Հայ ընկերութիւն մը, ի հարկէ հիմնական նպատակի մը վրայ չ'ինուած միութիւն մը, կրնայ ոչ միայն գործիքներ, այլ և արհեստագէտներ ու գիտութիւններ փոխադրել ի Հոյաստան՝ մեր մանկտեաց բարձրագոյն կրթութիւն մը տալով արեւմտեան համալսարանաց մէջ։

Ահա խնդիր մը որոյ վրայէն թեթև կերպիւ անցնիլ անհոգ անձանց միայն յատուկ է։ Կը յուսանք որ այս տողեր պիտի կրնան սակայն արձագանք գտնել Հայրենասէր սրտերու մէջ... Էր մեր երկաթագործը կտոր մը թանձր երկաթ ծակելու համար մեծ գժուարութեամբ երկայն ժամանակ վտանէ, երբեմն առանց խելոյսը

դու թեան, մէջդ հեռւորքը ու տաժան գործիք մը կրնայ նոյնն գիտնել թեւեւ կատարելէ։ Եւ մեր տաղաղագործը՝ փոսի մը մէջ մտածելոյ նախապետէն մնացեալ գործիքով մը իր աղքատ հիւսածոյն շնչէ, մինչդեռ Արեւմտեան տաժան գործիքներով հրաշալի արտադրութիւններ կրնէ, առանց մեծ գծաւորութեանց։ Եւ վերջապէս մեր երկրագործը և այլ ամէն արհեստագործը չարութիւն յաւանդէտա, քանի որ կարելի է սոցա աշխատութիւնն զիրացնել այնպիսի գործիքներով որոց արտադրութիւնը աւելի շատ և շատ աւելի գեղեցիկ են մերկաներէն, և թէ երբեք սոքա կրնան համեմատութեան գրուիլ։

Սակայն ինչ կարելի է տխուր ակնարկ մը չ'ձգել կարգ մը խորհելու ու գործելու կարողութիւնն ունեցող անձանց արտադրութեան վրայ, որք չ'են հաճիր պահ մ'իսկ մտածելը հանուրի շահուն համար։

Ի մէջ այլոց բազմոց կրնանք մասնանիչացոյց տալ հայ մշտնաշնչներն ու առաքեալներն որք նուիրական պաշտօն մ'ունին (՝.՝.՝) Աստուծոյ խօսքն ու Քրիստոսի Աւետարանն հայ ժողովրդեան տանելու, զոր ինչ մանր գործերէ ի վեր ունէինք և ունինք ապագէն Սակայն սոքա պարտին քաջ գիտնալ նաեւ թէ ոչ միայն բանիւ կեցցէ մարդ։ Ալ հերիք' է հայ պատուելիք Աստուծոյ խօսքն տանին մեր ժողովրդին, քիչ մ'ալ հաց թող ջանան զրկել անօթի հասարակութեան, վաճաղի ոչ միայն բանիւ կեցցէ մարդ, այլ և հացիւ . . .

Հ. Է.

ԹՈՒՐԴԻՈՅ ԱՅԺՄԵԱՆ ՍՈՒԼԹԱՆՆ

Ա. ՊՏՈՒՎ, ՀԱՄԻՏ Բ. ԽԱՆ ԴԱԶԻ

ԱՆՏԻՃԻՐԻՄԵԱՆ ԱՇԽԱՐՀԵՆ

ՈՐԵՆՈՍՆԵՐՈՒ ՄԵԾԱԳՈՅՆԸ

Հրապարակի վրայ ց'արդ ճանչցուած ոգեխօսներու մէջ առաջին տեղը բռնողն է անշուշտ Միլէնիլիցի այրի մը, Տիկին Տ. Հէյ կուտ որ դրամի համար բան մը չընէր, ոգիներ չի կոչէր՝ ի ցոյց մեղսակեանքներու մէջ, ուր կարելի է արհեստական միջոցներով շատ մը խաբէութիւններ ընել, ինչպէս որ պատահած է շատ անգամ: Այլ Իւր արարք պարզ են յոյժ, անանկ որ կատարածի չեն կրնար տեղի տալ:

Վերջերս յիշեալ քաղաքի խմբագրին ընդ քանին որ ոմանց պատուաւոր քաղաքացի ոչ հետ կերթան ոգեխօսութեան քաղ՝ անձամբ տեսնելու համար իւր գարտնալի արարքներն: Տիկին Հէյկուտ կը նստի սեղանի մը առջև ու պարզապէս կը հարցունէ թէ կ'այ հոս հոգի մը: Եկած պատասխանն հաստատական է ու անտարբէր ձայնն ջուրի մը խօսքով կը յիշեցունէ եղբոր: Պահ մը վերջ ներկայք երեք մասի կը բաժնուին: Մէկ խումբին հոգի մը կը տրուի որուն ուղղեալ հարցմանց նա կը պատասխանէ տախտակամանի տակէն: Երկրորդ խումբին իր պատասխանն կ'ստանայ գտառանի մը ծայրէն: Իսկ երրորդ խումբին յատկապէս անտեսանելի սեղանի մէջէն կը խօսէր: Սոյն խումբերու մին գոյնքի և արքայութեան վրայ տեղեկութիւններ կը հարցունէր, միւսն տարիներ առաջ մեռած անձի մը վրայ լուրեր կը խնդրէր, իսկ երրորդն ամուսնութեան վերաբերեալ խնդիրներով կ'ըլլալէր: Մինչ այս խօսակցութիւնք տեղի կ'ունենային անդին Տիկին Հէյկուտ ուրիշ սեղանի մը առջև նստած մանկիկ մը կը սխրէր հարկէ ըսել ևս թէ Ոգեխօսն իշխանութիւն ունի նաեւ: Եկող հոգին իր փափաքած բանին մէջէն խօսեցնել տալու:

Ներկայից մին, նորիկ երիտասարդ մը, կը հարցունէ թէ զինքն ճանաչող հոգի մը կ'այ տեսնակին մէջ: Եկած պատասխանն հաստատական է: Ոտով հոգին ի Նուիրդիլ ճանաչած էր գտալած երիտասարդն որ յիշած էր Անտեսանելի անունը:

Տիկին Հէյկուտ «գրաւոր ոգեխօս» մէջ նաեւ որուն այս կերպիւ գործած հրաշքներն գուցէ ամենէ զարմանալիներն են:

Սակայն ի՞նչ է գրաւոր ոգեխօսութիւնն: Պատմենք կարճ ի կարճոյ:

Ոգեխօսին ներկայացող անձը մէկ կողմ քաշուած յուշատետրին մէջ՝ գաղտնի կերպով՝ հարց մը կը դրէ վերստին գայն գրաւորին մէջ պահելով՝ առանց սակայն մէկի մը ցոյց տալու: Իսկ Միլիամուրին միւս կողմը սեղանի առջև նստած է, ուր դրուած կտոր մը թուղթին

վրայ կապար գրչի մը ծայրն կը հանգչեցունէ՝ առանց սակայն գայն շարժելու: Ահա Տիկին Տ. Հէյ երեւի ջիղերն կ'սկսին ձգտիլ, բազում ու ձեռքը, որով բռնած է գրչին, սառ կը դառնան: Եւ ահա գրչին կ'սկսի սահիլ աներևոյթ զօրութենէ մը մղեալ: Գրերն իրարու փակած են: Երբ գրչին կը հասնի թուղթի ծայրը գրողի ձեռքն զատ կը մղուի անմիջապէս ու նոր տող մը կ'սկսի: Իսկ գրութիւնն վերջացած տանն գրչին գուրս կը հտակէ յանկարծ: Բայց գիտէ՞ք, զոր ինչ գրուած է թուղթին վրայ պահուած հարցի պատասխանն է...:

Երիտասարդ անձ մը — որոյ հօրեղբոր որդին մարդասպանութեան յանցանքով մը զրպարտուած ու առանց ինքզինքը արդարացնելու մեռած էր տարիներ առաջ — յուշատետրին մէջ կը գրէ թէ «Երջանիկ ևս հոգիներու աշխարհին մէջ»: Պատասխանն կու գայ, «Ես բնաւ չ'ըրի, և զիտէ՛ Սատուած թէ տեղեկութիւն չ'ունիմ բնաւ»: Ներկայք հարցին ու պատասխանին մէջ կապակցութիւն մը չ'են գտներ: Իսկ հարցի տիրոջ երեսներն կը տոգորեն այս պահուած: Սակայն է՞ր փոսն: Այս անձ՝ եկած պատասխանէն գոչ լինելով հանգերձ՝ վիայած է թէ նոյն հարցն գրած տանն իր միակ խորհուրդն է եղբոր հօրեղբոր որդին վրայ ծանրացած խնդիրն որուն ուղղած էր նաեւ իր հարցն: Եւ այս վերջինս փոխանակ գրուած հարցին պատասխանելու, երիտասարդի խորհածին պատասխանած էր: Յիշեալ պարունն համարձակած չ'է բուն իսկ խորհածն թուղթի վրայ գրելու:

Երբ հոգիներուն հարցեր կ'ուղղուին յախտնականութեան վրայ սոքա ի մէջ այլոց կը պատասխանէ թէ սխալ է Քաւարանի մը գոյութեան հաւատը: Հոգիներն երկրէ մեկնելով կերթան միջոցին մէջ կամ իրենց յատուկ տեղն: Եթէ հոգի մը բարի է երկրի վրայ գերեզմանէն անդին եղջանկութիւն կը վրայ լէ, իսկ այս երկրէ մեկնող հոգին եթէ չար է, ապերջանկութիւն միայն կայ պահած իրեն համար անդի աշխարհին մէջ: Այն ամէն հոգիք որք երջանկութեան մէջ են, չ'են ուղեր յերկիր վերադառնալ, բայց անոնք որք ապերջանկութեան մէջ կը գտնուին, կուզեն փոխել իրենց տեղ ու վերադառնալ յաշխարհ: Թէ և քանիցս Գրիստոսի վրայ տեղեկութիւններ խնդրուած են հոգիներէ, սակայն սոքա ամէն անգամ մերժած են կենարարի մասին բան մ'ըսել:

Տիկին Հէյկուտ 100 փունդ կշռող այրի մ'է թէ և, սակայն իր ոյժն հաւատար է շատ մը զօրաւոր անձանց զօրութեան: Ոգեխօսն եթէ գաւազանի մը մէջ տեղէն բռնած մէկ ոտքի վրայ կենայ երկու ուժեղ անձինք գայն (գտապանն) քաշելով չ'են կրնար Տիկին Տ. Հէյ լին շարժել: Տիկին Հէյկուտ երկու տու-

քի վրայ կեցած ատեն երկու ուժեղ անձեր զայն չ'են կրնար կեցած տեղէն մատ մ'իսկ բարձրացունել: Տիկինն գաւազան մի ուղղահայեաց բռնած ատեն, Լրեք չորս կարիճներ չ'են կարող զայդ յերկիր խոնարհեցնել:

Այսչափ մեծ զօրութիւն թեթեալոյն մարմնոյ մը մէջ մեծ բան է, իսկ այդ գերբնական արարքներ հրաշալի են աւելն:

ՀԱՅԲԻ ՔԱԼԻՓՈՐՆԻԱ

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ

ՅՐԼՁՆՈ ՍԻԹԻՒՆ ԵՒ ՏԵՂԻՈՅՆ ՀԱՅ

ԲՆԱԿԱՍՅ ՎԱՅ

ՅՐԼՁՆՈ ՍԻԹԻՒՆ, Փետրվար 18

Արեւմտեան նահանգներուն մէջը Քալիֆորնիա իրաւամբ «իսկէ նահանգ» բառով է, ոչ միայն իր առատ ոսկեհանքերուն, այլ և սոսկեւաճանց պիտոյ Արեւն, չոր, առողջարար ու մաքուր օդին և արգասաւոր հողերուն համար: Յրէկո՞ւ գաւառակ, որ նահանգին կեդրոնն կ'ընէր, քսան տարի առաջ լոկ աւազուտ անապատ մ'ը տեղ տեղ ի աշնաբածնելու ի զիկներ կային: արտիկոյն թեան ժամանակը խաշինք կ'արածուէին սնդ:

Երբ հարաւայն երկաթուղեաց ընկերութիւնն արեւելեան նահանգներէն իր գրծը Անար միջէն անցուց, յարմարութեան համար Յրէկո՞ւ քաղաքի մի յատակադիմն տուա, և երբ սովորութեան համաձայն տնտեսութիւն հանեց ընտելութեան տեղեր, չի գտաւ մ'կը որ հաւնի գին տալու անոնց, ինչիկն թիւնը ստիպուեցաւ վարձով ընտանիքներ հոն բերելու և բնակեցնելու:

Միտթրը Զորոյ անունով խաշնարածն Գինկըս Րիվըր գետակը կը յաջողի ալդանապատին վրայ հանելու, անով Յրէկո՞ւ կ'սկսի իր հիմնական գոյութեան: Այժմ Յրէկո՞ւ աւան 6000 էն աւելի և գտաւ առաին 200,000 բնակիչ ունի: և 100,000 արտադրութիւն կ'արտադրէ գաւառաւոր համար, որք առատ ջուրերով կ'ուղեւորին: Երկիրն որ առաջ արժէք չուներ, հիմայ տեղին համար մաս՝ 30—1000 թաւէն արժէք ունի մէկ աւաւդար:

Ասկէ վեց տարի առաջ Պարոն Յալոր Սեւալքեան, իւր թոքախտէն ազատե-

լու համար, Յրէկո՞ւ կուգայ իւր եղբարց հետ միասին և իւր խեղճուի առետուրը կ'սկսի Յրէկո՞ւ աւանն մ'շը, որ 1,500 բնակիչ հաղիւ ունէր: Պարոն Յալոր Մարգրեանցին նամակներ կ'գրէ ու տեղեկութիւններ կուտայ իր երկրացիներուն և այլոց, որք կը ցանկան լսելու Քալիֆորնիոյ վրայ: Վիշ վերջը նահանգներէն Հայեր կ'սկսին գալ Յրէկո՞ւ: Բայց մեծ գաղթականութիւն 1883 ին կըլլայ գլխաւորապէս Մարգրեանէն և Եօզղատէն: Հոս և կողմերունէն ընդամէն 8,500 թաւէն գրամագլուխ գորս՝ դժուար համար մը՝ հողեր գնելու տուին: Հիմայ որ երկիրն տեղի չէնցաւ, ինչ առտոմ հողերն թանկագին լինին: Տեղւոյն Հայերն, որք բնաւաւորով 20 են և թուով 120 էն աւելի, համարեալ թէ ամէնքն ալ յաջող վիճակ ունին և վրայ լուս ապագայը կ'սպասեն: Հայերուն ներկայ հարստութիւնը 200, 300 — 250,000 թաւէն կընայ համարել, որ չորս կարծ տարեկան վաւառակ է: Հայերուն երկիրներն գեւոր շահագործուեցան, և այսու հետեւ իրենց կամուտը աւելի մ'ծ և կանանուոր կըլլայ: Անցած տարի երկրին գիններն չափազանց բարձրացան, անանկ որ քիչ գրամագլուխով հոս և կողմ Հայերը պիտի չի կրնան այսու հետեւ քաղաքին մտնելը ստացուածք գնելու: Գաւառս արեւելեան կողմի Սիւրայ նիւատալերանց ստորոտներն այնպիսի առողջարար վայրեր են, որք անդու գաւառն բնակավայր կըլլան անոնց որք նահապետական կ'անըրը կը գրեն: Ի Քալիֆորնիոյ ամէնուրեք կենաց և ընչից կատարեալ ապահովութիւն կայ: Իրէկո՞ւ գլխաւոր գրաւումն այգեգործութիւնն է: Տնկումն այգին երկու տարիէն պատու կ'ուտայ: Որքը տարին երեք բերք ունի: Արտաւալար (Էքոր) մը չորս տարեկան այգին մէկ — երկու թէն չամիչ կուտայ որ 100 — 200 թաւէն եկաւաւ կը բերէ: Այգեգործութիւնն կարծուածին պէս դժուարատար զբաղում մը չէ Հայերուն համար: Հայ արհեստագէտներէն չորս կրպակ կայ քաղ քիւ մէջը, ժամագործ մը, կոշկակար մը ու երկու գերձակներ որք յաջողակ են համարտութեամբ:

Եթէ ընթերցողք ներեն ներկայիս համառոտութեան, կը խոստանամ տպագրել ընդարձակ դրել Քալիֆորնիոյ մասնաւորապէս Յրէկո՞ւ գաւառաւորն ու Հայեր:

բուն գործոց, այսինքն վարձուց վրայ:
Այդպիսի առիթներով շատեր կը հաստատ
թէ օգտակար պիտի լինին:

Մ. ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ
Տարնոցի

ՎՕԼԱՐԻՔ

ՆԱԲԱՀՆԱՐ «ԱՅԻՍԵՐԶԻ ԼԵՁՈՒՆ»

Վօլարիքը գարուն նորահար լեզուն է,
որուն շատ հետեւողներ կան այսօր թէ եւրոպայի
և թէ Ամերիկայի մէջ: Թէպէտեւ այս լեզուն
խօսող ազգ մը չ'կայ այսօր, և գուցէ բնաւ չի
պիտի արժանանայ իր կոչման ծառայելու,
ինչպէս որ բնական է կարծել: Բայց և այսպէս
իր յատուկ տեղն ունի գոյութիւն կենդանի լեզու
ներու: Կարգին մէջ կարծէ ուրեմն այս ամենա-
գիւրդին բարձրագոյն վրայ մի քիչ տեղեկութիւն
հաղորդել նշանակալի բնիկ երկրներուն:

Յովհաննէս Մարտիկի լեզվըր տառնաւ
րի առաջ, երբ կաթոլիկ քահանայ մ'էր և որ
այժմ քաջութեամբ կ'ապրի ի Քոսթանթնուպոլսոյ,
հրատարակեց նոր լեզուի մը յայտագիրն, մաս-
նաւորապէս վաճառականութեան ու համալ-
գային թղթակցութեանց համար գործածելի:
Սոյն յայտագրի հրատարակութենէն քիչ ժա-
մանակ վերջ յիշեալ կղերն, իր գաղափարա-
կիցներուն հետ Վօլարիքը հնարեց որ' բա-
նային թարգմանութեամբ կը նշանակէ աշ-
խարհի լեզուն:

Վօլարիքի բոլոր խոսերն ներկայ կեն
դանի լեզուաց բառերու ամենապարզ արմատ-
ներէն հանուած են: Թէ սոցա կազմութիւնն
և թէ քերականական ամէն կանոններն զար-
տուգութիւններ չ'ունին բնաւ և վերջապէս
ամէն գծաւ արտօմութիւններ ի բաց թողած են
ի հարկէ լեզուն հրապարակ բնելու համար:
Վօլարիքի վրայ աւելի լաւ գաղափար մը տա-
լու համար գէշ չի լինիր եթէ մի քանի օրի-
նակներ մէջ բերենք: Առենեք նախ բառը, որ
բնութիւն կը նշանակէ, ու հոլովեք զայն.
— Նախ, նախ ալ, նախ է, նախ ի (բնու-
թիւն, բնութեան, բնութեան, գրնութիւն):
Ածական շինելու համար իք մասնիկը կ'աւել-
ցուի գոյականին վերջի ծայրը. նիւաիք (բնա-
կան: Մակրայ շինելու համար Օ մը կ'աւելցուի
ածականին վերջը. նախ իք: Բազմատական
ատարձաններն ըմ և ըն մասնիկներու յաւել-
մամբ կը լինի. — ճօն իք, ճօն իքըմ, ճօն իքն.
կը նշանակէ սիրուն, աւելի սիրուն և ամենա-

սիրուն: Վօլարիքի թուական ածականներն
շատ արագ ու գիւրդին կը սահին լեզուի վրայ.
— պալ, թէլ, էթլ, ֆօլ, լուլ, մալ, վէլ, ձօլ,
զուլ, պալս, թէլս, ևն.: Այսպէս ալ բայերու
խոնարհումը շատ հետաքրքրական է. ահաւ
սիկ օրինակ մը. Նախ հարկ է ըսել թէ օպ
կը նշանակէ ևս, օլ' դուն, օմ' ինք, օֆ' նէ,
օս' ան (չէզոք): Ահա սիրեմբայը.

լօֆօպ կը սիրեմ
լօֆօլ կը սիրես
լօֆօմ կը սիրի
լօֆօպս կը սիրենք
լօֆօլս կը սիրեք
լօֆօմս կը սիրեն

Միւս ժամանակներէն.

ալօֆօպ սիրեցի
էլօֆօլ սիրած էիր
իլօֆօմ սիրած եղաւ
օլօֆօֆ նէ պիտի սիրէ
ուլօֆօս սիրած պիտի լինէր ևն

Մենք բարձր կերպով պատուած պիտի
լինէինք բնաւ համար, Վօլարիքը պարզա-
պէս վերլեւծութեամբ բառն ունի:

Ահա լեզուի առաջնորդական պարզու-
թիւնն է որ բաղմամբ և հետեւողներ ունեցած
է ամէն կողմ. մասնաւորապէս յետագայ:
Փայրելու շատ մը մեծ առեւերուն մէջ պատէն
կախուած աշխատի մը վրայ Վօլարիք, ըն-
դրած կը տեսնուի այսօր, որ կը նշանակէ
թէ հոս Վօլարիքի բնիկ խօսող կայ: Այլ սակայն
այսու հանդերձ նախ Աշխարհն ալ այս մասին
շատ վարժապետ չ'է եւրոպայէն: Նիւ
Եորքի, Նիւքեմբերկայի մեծ գաղափար մէջ Վօ-
լարիքի աշակերտութեւ հարիւրներով կը համ-
բուին: Գետնաշինակներն գիշեր մը Նիւ Եորքի
Լանկաշիր շրջանում որ գաւառում մը ու-
նեցաւ Քօլումպիս Քօլլէնի մէջ, ուր Պարոն
Բարթալու խօսելով այս լեզուի վրայ՝ ներ-
կայացուց զայն յիշեալ Քօլլէն: Նոյն գիշեր
մեծ բազմութիւն մը լեցուցած էր Քօլլէնի
ընդարձակ սրահն, ուր գեղեցիկ սեռն մեծա-
մասնութիւն կը կազմէր: Պ. Բարթալու Վօլա-
րիքի ընկերութեան անդամ է և փրօֆէսոր
նոյն լեզուի «Փրօֆէս Է Քասէրմալ Վօլարիք-
ըս»:

Առեւտրանն նախ բացատրեց Վօլարիք
բառի բուն նշանակութիւնն, նոյն լեզուին
ինչ նպատակի համար և ինչ կերպիւ հաս-
տատուած լինելն ինչ: Ընդհանրապէս յե-
տայ Պ. Բարթալու շատ մը Լափաղատութիւն-
ներ կարգաց Վօլարիքի բնիկ ամառի երթէ մը,
Կօկապլէնէն, որ կը հրատարակուի Վիլննայի

մէջ, բաւական տոհմէն ի վեր:

Վերջապէս Վոլադիսլաւի ընկերութեան
Անդամն անգլիացիներէն վոլադիսլաւի թարգ-
մանէն յատուած մը ծանուցանելով միանգա-
մայն թէ վոլադիսլաւի նոր բաւարան մը պատ-
րաստուած է իր քան հազար բաւերով:

ՀԱՆՆԵԼՈՒԿՔ

ՏԻԱՌՆ ՆԵՐՍԻՍԻ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

ԱՍՍՏԵԱԼ

ՎԱՅՆ ՈՒՐԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐԴԻԱՆ

ՊԵՏԱԿ

Պատու մի կայր յոյժ ջանկալի,
Ինք գեղեցիկ տեսակ տնի,
Հանգ փայելուչ և ջանկալի,
Որ հիւանդաց շարադ լինի:

ՏԱՆՆ

Բրուտ մի կայր խիստ պիտանի,
Կուսն զուգլայ թուր թու շուկի-
ման հայ ի նա գեղ հիւանդի,
Խրճեր ու մեղր ի մէկ տեղի:

ԲՅԱԶ

Հաւատարմի մի կայր փոքրիկ,
Ինքն խաղաղ զերթ զանդ իկ,
Ափիկն ունի ազոյր խնկիկ,
Շուրջ զայ և զայ զէտ փորէ գիկ:

ԿԱԲԱԽ

Նա կը հազնի կարմիր ու վարդ,
Ունի չաղիք և խառ ու մառ,
Բոլորի զինչն է զիմ իկ,
Կախ տանէ զերթ զարապիկ:

ՏԱՆԱՅ

Մինն ի անդունդն տառապէր,
Մինն ի երեսն թքանէր,
Գլխովն ծախս հարկանէր,
Ըզկինարարն մեղ բերէր:

ՄՈՋԻՄ

Կաշի տեսայ եւ կարաւան,
Որ կու իջնայր ի խոտաւան,
Իշուին բոկիկ են անխուտպան,
Մերկիկ բառնան և դառնան գան:

ԱՐԵՎԱԿ

Տեսայ մանուկ մ'որ ծնանէր,
Ի նոյն աւուրն մնաւանէր,
Յետ թաղիւցն դարձեալ յառնէր,
Այլ գեղեցիկ զինքն ցուցանէր:

ԿՐԻԱՅ

Չորգոտանի է գէտ զուռն,
Եւ ճու ածէ գէտ զթռչուն,
Յամբ քալէ և զոգ գոջուն,
Ունի գմբէթ և ոսկրեաւուն:

ՍԻՐԱՄԱՐԳ

Ուր բուրաստան կայ և պարտէզ,
Եւ շատ դալար և կանաչ գեղ,
Հոն կու ձեմէ չեսայ քարաւզ,
Իւր սննդն ամէն ոսկի տրէզ:

ՍԱՐԴՆ

Ի Սուլթանի մեծ քարխանան,
Կայր մին ուսփայ խիստ աննման,
Առանց հորի և մաքու քան,
Գործէր բարակ գործ անխափան:

ՓՈՇՈՏԱՆԻ ԳՐԱԿԻՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺԱՄԵՐ

Ժամք Հայկականք են այսոքիկ:

Ժամք առաւօտեան	Ժամք գիշերոյ
Այգն	Խաւարակն
Մայգն	Աղջամուղջն
Ջայրացեալն	Մթացեալն
Ճառագայթեալն	Շաղաւառն
Շառաւիղեալն	Կամուռառն
Երկրառան	Բաւականն
Շանթակողն	Խաւթափեալն
Հրակաթն	Գիղակն
Հուր փայլեալն	Լուսաճեմն
Թաղաթեալն	Առաւառն
Առաւառն	Լուսափայլն
Արփողն	Փայլածուն
	ՈՍԿԵՓՈՐԻԿ

ԹՂԹԱՍՏՈՒԹԻՒՄ ԱՐԵՎԱԿԻ

ՈՒՍԹԸՐ, Յուճար 4

Վերջի նամակաւ ծանուցած էի Սարգիս Շիրինեանի իւր վարպետն սպաննելու փորձը, կարծիք յայտնելով թէ ամէն պարագայի մէջ Արապկերցի պարոնն պիտի ձերբակալուի և բանտարկուի: Մեր այդ կարծիքն սխալ ելաւ, որովհետեւ Պ. Շիրինեան քաղաքիս ոստիկանութեան աշակերտութենէն խոյս տալով մեկնած է քաղաքէս՝ սպաննութեան փորձի հետեւեալ օրն: Վուչէ ձերբակալութեան սպառնալիքներն ապագային ալ տաւ իր զգուշաւոր լրջաւ հարկը զգացնել տան քաջամարտիկ Արապկերցիին: Իսկ Սարգիս վարպետն անհնարինս ուրախ է կրօնն թէ՛ իր թշնամիին ապստամբ և թէ՛ Արապկերցիին քսան տղարն ամբողջովին կուլ տուած լինելուն համար: Եւ ահա այս կերպով կ'վերջանայ այս վերջի գաւէշը:

Եկէ քանի օր անաջ քաղաքիս պանդուխտ ազգայիններէն մէկն, Պ. Խաչատուր Սէֆէրեան, Քալիֆոռնիայ երթալու համար մեկնեցաւ՝ իր հետը տանելով ամբողջ Հայոց բարեմաղթութիւններն վառն յաջողութեան իւր նպատակի: Սէֆէրեան բնիկ քարբերդցի և ազգաւ թէև ասորի մ'է, սլլ սրտով և հոգով կ'աւարեալ Հայ մի է: Տեղւոյս վրայ ամանց հետեւած ուղղութեան չ'հետեւելով իւր մայրենի կրօնին և դատմութեանց հաւատարիմ մնացած է լալդ՝ հակառակ եւած ջանք ու համոզմանց: Եւ այժմ՝ այն Պարոնն արեւմտեան նահանգներէն կ'երթայ բողոքովին անձնու իրարար՝ տեղւոյն վրայ մեր հայրենակցաց դո՛ճելու ասպարէզ մը գտնելու նպատակաւ, քաղաքիս գործարաններն Հայ գործաւոր վարձելու խորհուրդն իրայ թողած լինելու սրտ ճառաւ: Արդարեւ Պ. Սէֆէրեանի ձեռնարկն ազատ չ'է վառնգների և պատասխանատուութիւնների, այսու ամենայնիւ շնորհիւ իւր ճարպիկութեան կը յուսացուի թէ պիտի յաջողի մի քանի տասնեակ Հայոց օրապաշիկը ձարելու գործեր գտնել Խաղաղականի եղերաց մաս:

Հիւսէյնիկ գիւղի հայ բողոքականաց քարոզիչ Պատ. Ասատուր Անդրիասեանի աստ ժամանումը ծանուցեր էի: Յիշեալ Պատուելին քիչ մը ժամանակ հոս կենալէ վերջ նախ Պօսթոն և վերջն Ֆիլատէլֆիայ երթալով մի քանի շաբաթէ իվեր հեռացած է քաղաքէս: Ասոր այլ և այլ մեկնութիւններ կը տրուին իբր պատճառ:

Թէ ինչ՝ յաջողութիւն պիտի գտնէ Պատ. Ասատուր և մեր ունկալութիւնք ինչ՝ չսփոյ պիտի լեցուին երբ նա հաստատուի իր պաշտօնին մէջ, պիտի ծանուցանենք ժամանակին:

Յունվար 13

Ամսոյս տասն երկուերորդ օրն, կիրակի, քաղաքիս բանուկ փողոցներու միոյն մէջ ստակալի կերպիւ կը գանակոծուի, Քարբերդէ 2 ժամի չափ հեռուորութիւն ունեցող Պրզմըլէն գիւղի բնակիչներէն Պ. Մատուր որ ժամանակէ մ'ի վեր քաղաքս կը գտնուէր Հայաստանի մէջ ջորեպանութեամբ զբաղած լինելու բերմամբ, կը վկայուի թէ Պ. Մատուր շատ քաջ մի անձ կը նկատուէր տեղացւոց մէջ և իրօք շատ անգամ Գիւրաբու գէմ իւր անձ և իր խնամոց յանձնուած ապրանքներն անվտանգ կը հասցունէ եղեր իրենց տեղերն: Իսկ երբ այս քաղաքակիրթ աշխարհի մէջ տասնի տաւի ամբիկացի կը յարձակին իր վրայ՝ բողոքովին անպատրաստի գտնելով զինքն՝ բնականորար կը յաղթուի, գէմքին վրայ ցաւալի վերքեր ստանալով: Միևնոյն օրը ուրիշ Հայեր ալ կը քարկոծուին փողոցաց մէջ և ոմանց Հայոց բնակարաններու ապակիներն վար կ'առնուին ձեան գնդակներու հարուածներով: Այս օրուան արկածներու մէջ հետեւեալն է ամէնէ ուշագրաւն: Քարբերդի միսիօնարներէն մին՝ Պարնըմ անուն՝ Հայ Բողոքականաց մատուոր կերթայ ինքնաբերարար ուր սովորական աղօթքի կ'առաջնորդէ թրքերէն լեզուաւ: Իսկ երբ ծոցով առնէ կը մեկնի, դուրսը փողոցին մէջ հարկաւոր ձեան գնդակներով ընդունելութիւն մը կ'ըլլայ Պարոն Միսիօնարին ոչ թէ Հայոց ձեռամբ, այլ իւր սիրելի երկրին սիրտուն բնակչաց կողմանէ որոնք հարուածելէ զատ հայհոյութիւններով կը պատկեն զինքն: Ի հարկէ գիւրիւն է գուշակել թէ Քարբերդցի պարկեշտ Հայոց գէմ այնչափ քաջութիւններ բնող Պատուելին սրաւ շաւ խոյս կուտայ ձեան գնդակներու սպառնալից անձնէն: Եւ ուղղաւ զի վրէժ լուծէ այդ խաժանէն, կենէ կրկար նամակ մը կը գրէ քաղաքիս Ըսփայ Լրագրին Ամերիկայի անպատկն մէջ խունկ լեկու նման գործողութիւն մը վերնագրով սրով կը գանգատի իւր թանկագին կենաց և անձին գէմ եղած այդ գազանային ընդունելութեան՝ վկայելով միանգամայն թէ մենք Հայերս լաւ մարդիկ ենք թէպէտ հրեշտակ չ'ենք և թէ ինքն երեւոյն տարի մեր մէջ բնակած է ևն ևն:

Աւելորդ է ըսել թէ ստամբակ ժողովրդեան վերայ Պ. Միսիօնարի նամակն նոյն ազդեցութիւնն պիտի ունենայ, ինչ որ ունեցած է երեսուն տարիներէ ի վեր Հայաստան Սախարհի մէջ Պարոնայք Պարնըմ և Բնկերութեան ազդեցութիւնն: "Չայն բարբառոյ յանապատի" կամ եթէ կամիս" և նա ծնաւ մեկն չնչին:

Մ. Յ. ԹՈՓՂԱՆԵՆԵԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Վեհ. Սուլթանն լուր ղրկած է թէ
իր վստահութիւնն կատարեալ է Հայ Ազ-
գի վրայ :

Վսեմ. Յովհ. էֆ. Սպարդաւեանի
անակնկալ մահը ազգային անդամներէի
կորուստ մ'է : Հանգոցեալն Իզմիրի Պէդ-
ճեանն էր սաւոգիւ : Մեսրոպեան վարժա-
րանն աւ Հիւանդանոցն անմահ պիտի պա-
հեն միշտ Սպարդաւեան անունն Հայ սր-
տերու մէջ : « Յիշատակն արդարոց օրհնու-
թեամբ եղ իցի » :

Միտցեալ ընկերութիւնն, ազգային
կրթական ընկերութեանց թագաւորն, թէ-
պէտ կասկածի ենթարկուած էր վերջերս,
սո'ւմ կրտսի թէ ամէն կասկած փարսա-
տած են սցոմ' : Սոյն ընկերութեան Մշտ
վարժարանն որ փակուած էր տեղական կա-
ռավարութեան ձեռք մտերաւ պիտի բա-
ցուր կրտսն Կ. Պալսոյ թերթերն :

Ազգային հշտնադրանքստեղծ Ռ.
Պատկանտն անկողնէն իր ծառայէ : Այս
հիւանդութիւնն մ ծանուն Բանաստեղծի
Լսելիքներն խանգարած է :

Ուրախութեամբ կը ծանուցանենք
թէ Խորման Հայրիկ ապարինած է արդէն :

Պոլսոյ ազգային դպրոցներն սկսած են
կերպական առնուլ : Կ. Պատրիարք Հայրն
եւ առած է զիր հրաժարական վեհ.
Սուլթանի հրամանաւ : Կարգ մը առկախ
խնդրք ի նպաստ Պատրիարքականի լուծ-
ուիլ սկսած են : Սակայն երեսուղէմ : Ա.
թուռն թափուր կը կենաց գեռ :

Ազգային կրօնական թերթ մը պիտի
հրատարակուի ի Կ. Պոլիս : որոյ պէտքը ի
վաղուց ի վեր զգալի եղած էր արդէն :

Թէեւ Պոլսոյ թերթեր կը ծանուցա-
նեն թէ կրօնափոխութիւնը դադարած են ի
գաւառս, սակայն Առանայ մէջ կը լսենք
թէ բոլոր սկսնութիւնն կ'առաջանայ, իսկ
ի Տիգրանի բա խօսքը պատրաստու-
թիւն կը տեսնենք : Ընդհանրաւ վարժարան
կրօնական լու :

Իզմիրի հրաժարեալ առաջնորդն Կ.
Պոլիս զնացած է :

Մեր Հայէպի քահանայք հոյախառն
արարեւելն կը խօսին շատ անգամ, նոյն իսկ
եկեղեցւոյ մէջ : օրինակի համար « ճիւղ ԸԼ
բուրժու » « Ըֆթահ ԸԼ Գիրք » :

Նիւ Եորքի Հայկական Միութիւնն
հանդերձեալ է Սրբոց վարդանանց նահա-
տակութեան աշխարհի տօնել :

Ներկէլ Կ. Մարիչ Էֆ. հետեւեալին
կը գրէ Ռաշտի ընդ լրագրոյ Ս. համա-
րին մէջ հրատարակեալ « Ռաշտի ընդ Ռա-
մանեան դեպքն »-ն Առաջին Գործու-
ղորդ » վերնագրով, յօդուածին տալիս :

« Բայց կը տեսնեմ որ իմ արժանիքս
մեծցուցեր ու ասորիքս փոքրացուցեր էք : Թոյլ
տուէք սակայն որ վամ յանուն իմ եւ ընտանեա-
ցս Նորիկեան շնորհակալութիւնս յայտնեմ
երեգակի իմ ազգին եւ ազգեմ վնա որ հազար
դէ իմ երախտագիտական զգացումներս այն
անձանց ոյց համակրելի չ'որհաւորութիւններ
ու սղջաններն ինձ կ'առաքէ հրապարակու :

Հոյր Ղեւոնդ վարդապետ Ալիշանի
յիշմամ' այ գրական գործունէութեան Յօ-
րիկանը պիտի կատարուի վենետիկ մէջ :

ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐ

Ն. Ճ. Ս. — Լուրջոյս բաժանորդ ոգնայն
չ'ույց գեղջ չի լինի :

ՌԱՆԳՈՒՆ. — Գ. Մ. երկրոյ նամակնիդ
հասած է մեզ : կը պատահանենք :

ՆԻԻ ԵՌՐ. — ՀԱՅ ՄԵԿԸ Շնորհակալու-
թիւն ձեր նամակին համար զոր ձեզ պատիւ
կը բերէ : Բայց զայն հրատարակել կարելի չէ :

ՄԱՌԻԷԼ ՄՐԹԻՆ

ԿԱՀԱՐԱՍԻ, ԿԱՊԵՐՏՆԵՐ, ՊԱՏՈՒՀԱՆԻ

ՎԱՐԱԳՈՅՐՆԵՐ, ԵԱՅԼՆ

ՅՈՏ ԱԵՆԹՐԸ Ավրիտ

ՃԷՐԶԻ ՍԻԹԻ

ԲԱՆԱԲԱԿԱՆ

ՄԱՀ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԿԱՅՍԵՐ

Գերմանիոյ ծերունի Կայսրն ալ մեռաւ, որոյ մահը մեծ կորուստ մ'ու մեծ սուգ մ'է Գերման ժողովրդի համար: Անցեալ օր, մարտ ին, Պէռլինի բոլոր փողոցներն ու եկեղեցիներն արտասովոր բազմութեամբ մը լեցուած էին: Կայսերական Պալատին առջև, տեղացող ցուրտ անձրևին տակ խռնած էր տխուր դիմօք ու արտասուալից աչօք ժողովուրդն, Մեծին Ֆրիտե Բըքի արձանին մոտիկ, որ կը դիտէր այն սենեկինաց ու մահու մէջտեղ, իր ընտանեաց անկեանքն էր և այլ բարձրատիճան սրաշտօնեալներէն և իր բարձրատեալ ժամը ու թն ու կէս էր երբ ներէ չըջապատեալ: Ժամը ու թն ու կէս էր երբ Պալատին վրայ ծածանող դրօշակն ծանոց թէ ոչ այլ ևս է սիրեցեալ Կայսրն Գերմանիոյ:

Անցեալ չորեքշաբթի օր, երբ Կայսրն տկարանալ սկսած էր, երկայն խօսեցաւ Գահաժողովուն իշխանին քաղաքական, զինուորական և այլ խնդիրներու վրայ: Միւս օրը Պալատին մեծ Դքսուհոյն հետ Լուի Իշխանին տարածամ մահուան վրայ կը խօսակցէր: Նոյն օրը Կայսեր հրամանաւ, Պիլմարք իշխանն կանչուեցաւ, որուն հետ խօսեցաւ Յաղթողն քաղաքական խնդիրներու վրայ ու շնորհակալութիւն յայտնեց երկաթեայ Նախարարապետին իր անդուգական ծառայութեանց համար: Տկարութիւնն շատ չ'անցած աւելի կը շտանայ անանկ որ ձայնն խղիւղուի կ'սկսէր: Ընտանեաց անդամներն կը չըջապատեն Հիւանդն: Կայսրուհին Նորա մէկ ձեռքն առած է տիւն մէջ, Պալատին մեծ Դքսուհին միւսը, իսկ իշխանն Վիլիլմ, այժմ անն Գահաժողովուն, կեցած է իր մեծ չոր սնարից մոտ: Ժամը չ'ինչ ու կէս էր երբ Վիլիլմը Հիւանդն աւելի տկարութեան նշաններ տուաւ: Որոյ մէջ մահ կը նշմարուէր և խնդրեց Վիլիլմ ու Մօլթը իշխաններն, որոց հետ խօսեցաւ փրօտական ժողովուրդեան, բանակաց կացութեան և այլ խնդիրներու վրայ: Քիչ մը վերջ կարծես նոր դորութիւն մը կուգար Հիւանդին վրայ, դորութիւն մը որ երկայն չի կրցաւ տեսլ: Ժամը 11 ին Կայսրը երբ նորէն աչքերն բացաւ, Վիլիլմ ու Պիլմարք իշխաններն անկողնոյն մոտ կեցած դառաւ որոց հետ խօսեցաւ պատերազմի ու խաղաղութեան և Գահաժողովուն հիւանդութեան վրայ: Այս վերջի խնդիրն արցունք բերաւ Կայսեր աչքերէն:

Այս միջոցի Պիլմարք Կայսեր ներկայացուց զրոյթիւն մը ստորագրելու համար, որն որ կարգացուցաւ քանի մը ժամ վերջ Ռիտտակի մէջ, Կայսրն ստորագրեց զայն իր լիցուն

ստորագրութեամբն, ինչ որ սովոր էր գրել ուրիշ անգամներ:

Սոյն գէպէ քիչ վերջ Կայսեր ներկայացան նորէն իր ընտանեաց անդամներն որոց ամենուն հետ մէկիկ մէկիկ խօսեցաւ, մասնաւորապէս իր միակ ու սիրելի դստեր, Պալատին մեծ Դքսուհոյն հետ:

Վերջապէս ամենան «գիշեր բարի» մաղթելով մեծանուն Հիւանդն աչքերն գոցեց ու քնացաւ:

Ժամը 9 ին Հիւանդի երեսին վրայ տարօրինակ փոփոխութիւններ կը նշմարուին: Կարծես նորէն դորութիւն պիտի ստանար: Սակայն ժամը 7 ին ըմբիւր ծանոց թէ վերջի րոպէն մոտեցած էր...: Ներկայք աժդուեցաւ և, ամէն որտեղ կը բարձրանէ: Ժամացոյցի թիւն 8 ու կէս կը նշանակէր երբ ըմբիւրն ձեռքը վեր բարձրացուց նշան տալով թէ Կայսրն մեկնած է յաշխարհ:

Աւելորդ է ըսել թէ սե լուրն կայծակի արագութեամբ ամէն կողմ պիտուած է, ու ազգային ընդհանուր սուգն արած է Գերմանաց վրայ: Ռիտտակն և այլ ժողովներ փակուած են արդէն ի նշան սուգ:

Հիւանդն Օխո անդրիտադորն Հանգուցեալ Կայսեր դիմաց կաղապարն առած է, ու արքունի լուսանկարին Նորա պատկերն՝ մահու անկողնոյն մէջ պառկած:

Թաղումը կ'ըսուի թէ պարզ պիտի լինի, թէ և այս տողեր շարուած առան թաղման վերաբերեալ վերջնական լուր մը եկած չ'էր տուեալին:

Հանգուցեալ Կայսեր կը յաջորդէ իր որդին որ կը գտնուի ի Սան Բէմօ: Նոր Կայսրը Յրէտերիք Գահաժողովուն առած է ու պիտի մեկնի այսօր Պիլմարք համար, ուր կը հասնի վաղը երեկոյ՝ յատուկ սրարշաւով:

Հանգուցելոյ կենաց համաճատ պատմութիւնն կուտանք յաջորդ համարով:

Գերմանիոյ Կայսեր մահը փոփոխութիւն մը առաջ չի պիտի բերէ, կ'ըսուի, քաղաքական ներկայ կացութեան վրայ:

Մահուընէ քանի մը ժամ առաջ խօսելով Պիլմարք իշխանին հետ ըսած է Գերմանիոյ Կայսրն «Ալէքսանդր ինձ խոստացած է չի պատերազմիլ մեզ հետ»: Կայսրն երբ կը խօսէր անընդհատ, կըսէ հեռագիրն, Պատենի Դքսուհին կը խնդրէ զնա չի հոգնիլ այդչափ: «Այլ ևս ժամանակ չ'ունիմ յոգնելու» պատասխանած է մեծ ճամբորդը:

ԲԱՆՈՐԵՆԻՔ

— Քաղկեդոնի մէկ աւանին մէջ երկգլխեայ դառ մը ծնած է վերջերս. սա երկու գլուխներն մէկ մարմնոյ վրայ կեցած կան. նոյն նախնի Պայրըն աւանին բնակիչք աւելի հպարտ են իրենց խոզովն որ երկու մարմն ունի. երկու մարմն մի գլխի համար: Կոյ աղբօք երկու խելք մէկ գլխի համար...

— Վիլքսպարի Վուսուօրտ անուն դատաւորն Տիկին Քարոլին Պոսչ անուն կնիկն քաղաքացի ըրած է: Սա առաջինն է որ քաղաքացիութեան թուղթ կ'ստանայ Միացեալ Նահանգներու մէջ:

— Պ. Հիքս Մէքսիկոյի սեւամորթ կնիկն հարկւր քսան տարեկան է այժմ: Իր սերունդն, որ եօթն ճիւղերու բաժնուած է հազար անձերէ կը լսողանայ:

— Քաղթըն Ֆիթչ գրքանի զմէկն մ'ունի զոր դատած է հնդկահաւի մը փորը: զմէկնի կոթն կակղացած է հաւու ստամբան մէջ:

— Բոլոր աշխարհի մէջ դործածուած մատիաներու վայտերն Աւստրիայի կ'իւնեն (ի Ֆլորիտտ) ուր հարկաւոր գործառներ կ'աշխատին զոյնս պատրաստելու համար:

— Վաթքընսփիլի մէջ բնակող կնիկ մը, կ'ըսէ տեղական թերթ մը, տասն ու մէկ ամսուան մէջ հինգ զաւակներ ծնած է:

— Զգուշացէ՛ք ձիոց տկոտներէն: Է. Հուլէցը մէկը ձիու մը ստնձը անցուցած տտեն ճկոյթին վրայ թեթեւ վերք մը կ'ստանայ կենդանւոյ տկոտէն, որ օրէ օր ծանրանալով սկսած է յիշեալի կենաց սպառնալ:

— Սշխարհիս ամէնէ հարուստ լրագրատն կը կարծուի լինիլ Մը. Ապէլ, ի Պալթիմար հրատարակեալ Ան օրութիւթի տէրն որոյ հարստութիւնն քսան միլիոն տալար կը հոչուի:

— Ա. Բովէլ, կրինվիլցին, Զառթթընցի գրավաճառէ մը Շէքսպիրի գործոց մէկ հատորն կը գնէ անցեալներն երեք տոլարի: Մէկ օր վերջ զայն կը վաճառէ ուրիշ գրավաճառի մը երկու հարիւր յիսուն տոլարի ու այս վերջինս յիշեալ հատորն, որոյ տպագրութիւնն շատ հին է եղեր, երկու հարիւր անգ. ոսկի կը ծախէ ուրիշի մը ի Լոնտոն:

— Տիկին Մարիամ Պլաքպրըն Բաիլիֆիլտցին անցեալ շաբթու զաւակ մը ծնած է որոյ ծանրութիւնն է մէկ ու կէս փունդ: Սովորական մատանիի մը մէջ նորա ծնի ոտքը գիւրութեամբ կրնայ մանել:

— Մերեկոյտի անդամներէն Զ. Ֆարվէլ օրական եօթն հարիւր տալար եկամուտ ունի: Այս անձ քիչ ժամանակ առաջ ամիսն ութն տալարի կ'աշխատէր Շէքսպիրի մէջ:

— Ոճրագործներն Ամերիկայի մէջ կախաղան հանելով կը պատժեն ընդհանրապէս, ըսոյց ասկէ վերջ ելեքորականութիւնն կուզին գործածել չարագործներու կեանքն վերջացունելու համար:

Վերջի պաշտօն Պօլսն առնուած լրագրիւր կը ծանուցանեն թէ Վեհ. Սուլթանն բարեհաճած է Իւր բարձր հովանաւորութիւնն շնորհել Միացեալ Բնկերութեանց տալիք պարահանդիսին:

Սամանի Հեռագրատան Տնօրէն, Մեծ. Միշրան Է. Քիւրքճեան տեղւոյն Ընթերցարան, Սանուց ու Անճնուէր Ընկերութեանց մէջ մէկ օրինակ ԱՐԵՎԱԿ նուիրած է:

Նմանապէս Պօղոս Է. Քիւրքճեանի նախ մը ԱՐԵՎԱԿ նուիրած է Աստանայի աղագային վարժարանին:

Ճերմի Սիմիլի Հայկական Միութիւնն ընդհանուր նիստ տնի ամիս տաւն ե ութին, կէս օրէ վերջ, ժամը երկու քի տոհմներն:

ԶՈՒԱՐՃԱԼԻՔ

Շատ ազեղ մէկը կար որոյ տան մէջէն բոլոր հայելիներն վերցուեր էին, որպէսզի մի գուցէ Տղեղն իր գիմնաց պատկերն տեսնելով վշտանայ: Սր մը այս մարդ, սենեկին մէջ միակ եղած ատեն իր կնիքն ար գուզաւդուց սնտու կին մէջ հայելի մը կը գտնէ, որոյ մէջ իւր պատկերն տեսնելով արտառ ուեւ կ'սկսի: Տան ծառան վրայ գալով երբ կ'ի մանայ իր տիրոջ արտասուելու պատճառն ինքն աւելի բարձրա ձայն լալ կ'սկսի: Վերջապէս Տղեղն կը դադարի արտասուելէ, սակայն ծառան կը շարունակէ ողբալ: Երբ Պարոնն պատճառը կը հարցնէ, Թօմ, ծառան, հետեւեալ կեղտով կը պատաս- լանի:

— Տէր իմ, հապա ինչ'պէս չ'արտասուեմ օրերով: Դուք միանգամ մըայն ձեր պատկերն տեսնելով եթէ այսչափ կուլաք, ապա ես ինչ քեմ որ մէջտ առջւղ կը կենամ:

Լու հագուած վարդետ աղքատ մը Նիւ Եորքի մի մեծ ճաշարանն կը մանէ, ուր չորս տղաքի չափ կերակուր ու գինի բերել կուտայ զորս վայելելէ վերջ ծառան կը կանչէ:

— Եթէ հոս կերակուր ուտող մէկը դրամ չունենայ ինչ կ'ընէք իրեն, կը հարցունէ:

— Պոչէն բռնելով դուրս կը նետենք զինքն:

— Ահա պոչս, բրէ' ինչ որ օրէն է ք- նել, մէկ սէնթ ալ չ'ունիմ:

Պարոնի ուղայ մի, որ մօրն կ'ընկերանար մեռեալի մը թաղման թափօրին, հարցուց

— Մայրիկ, ու՞ր պիտի երթայ սա մեռեալն:

— Երկինք, պարոն:

— Մա երկինքն շատ հեռի՞ է մեզմէ:

— Այո՛, շատ հեռի:

— Ուրեմն լու է որ տուն վերադառ- նանք չուտա՞ն:

— Ինչո՞ւ համար:

— Վասն զի մեռելաւորք չառ յամբ կ'ըսէ, այսպիսով շատ ժամանակի պիտի կայ երկինք հասնելու համար, մահաւանդ ես շատ անոթի եմ:

ԶՈՒԱՐՃԱՆՈՍ
(Շարունակելի)

ԱՐԵՂԱԿ

ՇԱՐԱԹԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ԲԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ամերիկայի համար տարեկան 2 ու կէս տոլ:

» » վեցամսեայ 1 ու կէս տոլ:

Եւրոպայի և այլ երկիրներու համար տարե- կան 12 ֆրնք:

» » վեցամսեայ 7 ֆրնք:

Թուրքիոյ համար տարեկան 2 ու կէս մէճ:

» » վեցամսեայ 1 ու կէս մէճ:

Դուրս ղրկուած լրագրաց ճամբու ծախ- քն խմբագրութեան վրայ է:

Լրագրոյս ներկայ համարը տասն երկու երեսներէ կ'ըսկանայ, զորս գիւրին է համե մատել առջի համարի երեսներուն հետ ամէն մասին:

Արեգակի Գ. և վերջի համարն պիտի հրատարակուի կարելի եղածին չափ շուտ, որմէ վերջ առաջին թիւն լոյս պիտի տես նէ: Ներկայ համարին հրատարակութեան ու չանալու պատճառն դեռ գրաշար չունենալ- նիս է:

Մեր գործակալաց ցանկը գալ անգամ հազիւ թէ կրնանք տալ: Նմանապէս յաջորդ անգամ պիտի կարողանանք Ա. համարէն գոյացած դրամի որքանութիւնն ծանուցանել:

Մեր Գ. համարին մէջ ունինք նաև հր- չէջ մեքենայի պատկերն և ուրիշ նկարներ:

Ազգային Վիպատանք կը հրաւիրուին ի- րենց ներկայ թուականին մէջ աշխատասիրած աղբայրն վէպերէն երկերիւ օրինակ յղել մեր հասցէին, որպէսզի դոցա լուադուին հեղի- նակի պատկերը տանք: Ընտրութեան իշաւ ունքն թողուած է նշանաւոր գրագիտաց:

Լրագրոյս այս համարն քուտասուն վր. կարծէ ի Թուրքիայ:

Մեր հասցէն

H. Egumian,
P.O.Box 93, West Hoboken N.J.
U.S. America

Տէր—Խմբագիր

Հ. ԷԿՒՆԵԱՆ

ԲՊԱՆՈՐԴԱԿԱՆ ԱՐԵՂԱԿ ԼՐԱՐՈՅ
1151 ՄԻՐԺ ԱԼԼԵՆԻ, ՃԷՐԶՐ ՍԻԹԻ